

Uchwała z dnia 15 marca 2006 r.

II UZP 4/06

Przewodniczący SSN Beata Gudowska, Sędziowie SN: Zbigniew Myszka, Herbert Szurgacz (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 15 marca 2006 r. sprawy z wniosku Beaty N. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w P. o rentę socjalną, na skutek zagadnienia prawnego przekazanego przez Sąd Apelacyjny w Poznaniu postanowieniem z dnia 13 grudnia 2005 r. [...]

„Czy całkowita niezdolność do pracy wymagana do przyznania prawa do renty socjalnej zgodnie z regulacją zawartą w art. 4 ust. 1 ustawy z 27 czerwca 2003 r. o rencie socjalnej (Dz.U. z 2003 r. Nr 135, poz. 1268) powinna powstać w okresach wskazanych w pkt. 1-3 powołanego przepisu ?”

p o d j ą ł u c h w a ł ę :

Całkowita niezdolność do pracy jako przesłanka prawa do renty socjalnej może powstać po upływie okresów wskazanych w art. 4 ust. 1 pkt. 1 - 3 ustawy z dnia 27 czerwca 2003 r. o rencie socjalnej (Dz.U. Nr 135, poz. 1268).

U z a s a d n i e n i e

Sąd Apelacyjny-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Poznaniu rozpoznając sprawę z wniosku Beaty N. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych w P., postanowieniem z dnia 13 grudnia 2005 r. przestawił Sądowi Najwyższemu zagadnienie prawne [...]. Powstało ono na tle następującego stanu faktycznego. Zakład Ubezpieczeń Społecznych-Oddział w P., decyzją z dnia 29 grudnia 2003 r. odmówił Beacie N. prawa do renty socjalnej, gdyż lekarz orzecznik ZUS uznał, że jest ona jedynie częściowo niezdolna do pracy i niezdolność ta powstała od daty złożenia wniosku, to jest od dnia 18 listopada 2003 r., czyli po ukończeniu przez nią 18 roku życia. W odwołaniu od tej decyzji, wnioskodawczyni, domagając się jej zmiany i

ustalenia prawa do renty socjalnej, podniosła, że jest w posiadaniu orzeczenia o stopniu niepełnosprawności wydanym przez Wojewódzki Zespól do spraw Orzekania o Niepełnosprawności w P. stwierdzającego, że jej niepełnosprawność datuje się już sprzed 16 roku życia, wskazała, że z powodu licznych schorzeń nie może podjąć żadnej, nawet prostej pracy.

Sąd ustalił, że wnioskodawczyni urodzona dnia 23 października 1971 r. ma wykształcenie podstawowe, nie posiada zawodu. Nigdy nie pracowała. Jest patologicznie otyła, porusza się przy pomocy kul. W okresie szkolnym, od 7 roku życia pozostawała przez okres 5 lat pod opieką Poradni Zdrowia Psychicznego w B. z rozpoznaniem reakcji nerwicowych [...] oraz mikrouszkodzeń OUN. W 1983 r. trzykrotnie przebywała na oddziale nerwic w Sanatorium Neuropsychiatrii Dziecięcej w N.C. W latach 2001 - 2003 była dwukrotnie hospitalizowana z powodu rozpoznanych schorzeń, między innymi: nadciśnienia tętniczego, patologicznej otyłości, hypercholesterolemii, zwyrodnienia kręgosłupa szyjnego, zespołu depresyjno - lękowego. Orzeczeniem z dnia 29 października 2003 r. Wojewódzki Zespól do spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Województwie W. zaliczył Beatę N. do umiarkowanego stopnia niepełnosprawności ze stwierdzeniem schorzeń układu oddechowego i krążenia. W orzeczeniu tym stwierdzono, że ten stopień niepełnosprawności istnieje od dnia 12 marca 2003 r. podkreślając jednocześnie, że niepełnosprawność powstała przed 16 rokiem życia.

Orzeczeniem z dnia 19 grudnia 2003 r. lekarz orzecznik ZUS rozpoznał u wnioskodawczyni nadciśnienie tętnicze wymagające leczenia trójlekowego, otyłość olbrzymią, zaburzenia lękowo – depresyjne [...] i uznał z tego powodu wnioskodawczynię za częściowo niezdolną do pracy okresowo do grudnia 2005 r., wskazując jako datę powstania niezdolności do pracy datę złożenia wniosku o rentę socjalną, to jest dzień 18 listopada 2003 r.

Po przeprowadzeniu postępowania dowodowego, mającego na celu określenie stanu zdrowia wnioskodawczyni, Sąd pierwszej instancji ustalił, że odwołująca się jest pod względem internistycznym całkowicie niezdolna do pracy, ale od 1993 r., czyli z powodu naruszenia sprawności organizmu, które powstało po osiągnięciu 18 roku życia. Natomiast z przyczyn psychiatrycznych niezdolność do pracy powstała przed 16 rokiem życia, lecz jest to jedynie niezdolność częściowa. Wyrokiem z dnia 20 lipca 2004 r. Sąd Okręgowy w Poznaniu oddalił odwołanie.

Rozpoznając apelację wnioskodawczynie Sąd Apelacyjny w Poznaniu doszedł do wniosku, że w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne. Zgodnie z art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 27 czerwca 2003 r. o rencie socjalnej (Dz.U. Nr 135, poz. 1268) renta socjalna przysługuje osobie pełnoletniej całkowicie niezdolnej do pracy z powodu naruszenia sprawności organizmu, które powstało: 1) przed ukończeniem 18 roku życia; 2) w trakcie nauki w szkole lub szkole wyższej - przed ukończeniem 25 roku życia; 3) w trakcie studiów doktoranckich lub aspirantury naukowej. Wątpliwość powstała na tle rozpoznawanej sprawy, w której bezsporne jest, iż w dacie złożenia wniosku o rentę socjalną wnioskodawczynie była osobą całkowicie niezdolną do pracy, jednakże ten stopień niezdolności datuje się od 1993 r., a więc po ukończeniu przez nią 18 roku życia i to w czasie, gdy nie uczęszczała już do szkoły. O ile nie budzi wątpliwości, że jednym z warunków prawa do renty socjalnej jest całkowita niezdolność do pracy z powodu naruszenia sprawności organizmu powstałego przed 18 rokiem życia, o tyle - zdaniem Sądu Apelacyjnego - co najmniej dyskusyjne jest, czy do spełnienia tego warunku wystarcza, aby przed osiągnięciem tego wieku powstało wyłącznie naruszenie sprawności organizmu, choćby całkowitą niezdolność do pracy wywoływało ono dopiero w późniejszym okresie. Zdaniem Sądu Apelacyjnego literalne brzmienie omawianego przepisu nie wskazuje na konieczność powstania całkowitej niezdolności do pracy przed 18 rokiem życia, a jedynie na istnienie „naruszenia sprawności organizmu” przed tą datą, które spowodowało późniejsze powstanie całkowitej niezdolności do pracy. Za taką interpretacją zdaje się przemawiać brzmienie przepisu art. 7 ust. 1 oraz 10 ust. 1 ustawy o rencie socjalnej, dotyczące sytuacji, w której osoba mająca prawo do renty socjalnej była zatrudniona, z czego wynikałoby, że całkowita niezdolność do pracy nie musi pozostawać w związku czasowym z powstaniem niezdolności do pracy. Sąd Apelacyjny zwrócił również uwagę na stanowisko zajmowane przez sądy administracyjne na gruncie przepisu art. 27a ustawy o pomocy społecznej, którego brzmienie nie odbiega zasadniczo od treści art. 4 ustawy o rencie socjalnej. Kwestia podniesiona w pytaniu jest jednak różnie rozstrzygana zarówno w praktyce organów rentowych jak i w orzecznictwie sądów powszechnych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Stosownie do art. 4 ust. 1 ustawy o rencie socjalnej renta socjalna przysługuje osobie pełnoletniej całkowicie niezdolnej do pracy z powodu naruszenia sprawności

organizmu, które powstało: 1) przed ukończeniem 18 roku życia; 2) w trakcie nauki w szkole lub w szkole wyższej - przed ukończeniem 25 roku życia; 3) w trakcie studiów doktoranckich lub aspirantury naukowej. Spośród różnych metod wykładni przepisów prawa pierwszeństwo przypada wykładni logiczno-językowej. Dopiero jeśli wykładnia ta nie doprowadzi do uzyskania jednoznacznych rezultatów, mogą znaleźć zastosowanie inne metody wykładni, tj. wykładnia systemowa, celowościowa (funkcjonalna), historycznoprawna i prawoporównawcza. W rozpoznawanej sprawie wykładnia logiczno-językowa art. 4 ust. 1 pozwala na stwierdzenie, że całkowita niezdolność do pracy, jako przesłanka nabycia prawa do renty nie musi powstać w okresach wymienionych w punktach 1-3 tego przepisu. Okresy tam wymienione odnoszą się do powstania naruszenia sprawności organizmu, a nie do powstania całkowitej niezdolności do pracy. Wynika to z posłużenia się przez ustawodawcę zaimkiem „które”, użytym w rodzaju nijakim, co nakazuje odnieść okresy wymienione w punktach 1-3 do naruszenia sprawności organizmu, a nie do całkowitej niezdolności do pracy; w związku z tą ostatnią ustawodawca musiałby posłużyć się rodzajem żeńskim („która”). Potwierdzeniem takiej wyraźnej woli ustawodawcy może być wzgląd na uniknięcie trudności interpretacyjnych w zakresie określenia czasu powstania całkowitej niezdolności do pracy, jakie istniały na gruncie przepisu art. 27a ustawy o pomocy społecznej, który wprowadzał do prawa polskiego instytucję renty socjalnej. Według tego przepisu, renta socjalna przysługiwała osobie całkowicie niezdolnej do pracy z powodu inwalidztwa powstałego przed ukończeniem 18 roku życia, niezależnie od dochodu; prawo do renty socjalnej przysługiwało także osobie całkowicie niezdolnej do pracy z powodu inwalidztwa powstałego w trakcie nauki w szkole ponadpodstawowej lub w szkole wyższej, przed ukończeniem 25 roku życia, a także w trakcie studiów doktoranckich lub aspirantury naukowej. W związku z rozbieżną interpretacją tego przepisu Naczelny Sąd Administracyjny w uchwale składu 7 sędziów z dnia 16 listopada 1998 r., OPS 12/92 (ONSA 1998 nr 1, poz. 11) wskazał, że art. 27a ustawy o pomocy społecznej nie określa czasu wystąpienia skutku inwalidztwa w postaci całkowitej niezdolności do pracy, gdyż mowa w nim o inwalidztwie powstałym przed ukończeniem 18 roku życia, którego skutkiem jest całkowita niezdolność do pracy. Mając na względzie cel przepisów regulujących instytucję renty socjalnej, którym było zapewnienie świadczenia socjalnego stanowiącego odpowiednik świadczenia ubezpieczenia społecznego, tym osobom, które są całkowicie niezdolne do pracy, jeżeli przyczyną tej niezdolności jest inwalidztwo powstałe przed ukończeniem

18 roku życia, NSA przyjął, że osobie pełnoletniej całkowicie niezdolnej do pracy przysługuje renta socjalna na podstawie art. 27a ustawy o pomocy społecznej także wówczas, gdy inwalidztwo tej osoby, powstałe przed ukończeniem przez nią 18 roku życia, dopiero po ukończeniu tego wieku osiągnęło stopień powodujący całkowitą niezdolność do pracy. Przepis art. 4 ust. 1 ustawy o rencie socjalnej w sposób bardziej precyzyjny, pozwalający na jego rozumienie już w oparciu o wykładnię językową (gramatyczną), określił okres powstania naruszenia sprawności organizmu, skutkującego powstaniem całkowitej niezdolności do pracy.

Z przytoczonych względów udzielono odpowiedzi jak w uchwale.

=====